

Maa- ja metsätalousvaliokunta

LAUSUNTO

1

MmV@eduskunta.fi

10.3.2021

Dnro 102/2021

Asia: Kirjallinen asiantuntijalausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle 12.03.2021 klo 09.00 / KAA 9/2019 vp

LAKIALOITE AVOHAKKUIDEN LOPETTAMISEKSI VALTION MAILLA

Maa- ja metsätalousvaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa kansalaisaloitteesta eduskunnalle metsälain ja metsähallituksesta annetun lain muuttamiseksi. Aloitteen allekirjoittaneet kansalaiset esittävät, että valtion metsien käyttöön liittyvää lainsäädäntöä muutetaan siten, että valtion omistamilla alueilla ei jatkossa olisi pääsääntöisesti sallittua suorittaa metsälaissa tarkoitettuja uudistushakkuita. Käytännössä muutos tarkoittaisi siirtymistä avohakkuista ja voimaperäisistä kasvatushakkuista jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen menetelmiin. Muutosten tarkoituksena on edistää Metsähallitusta koskevassa laissa määriteltyjen yhteiskunnallisten tavoitteiden toteutumista ja määritellä valtion metsien hoitotoimenpiteille ja puunkorjuun toteutukselle kestävyysnäkökulmasta selkeät vähimmäisvaatimukset.

Taustaa

Metsähallituksen metsätalousmaasta yli 70 % sijaitsee poronhoitoalueella. Suurin osa valtion metsänhakkuista tapahtuu poronhoitoalueella. Metsillä on arvoa puuntuotannon lisäksi muun muassa porolaitumina, virkistyskäytössä, hiilinieluna ja -varastona, osana pohjoista kulttuuria ja luonnon monimuotoisuuden suojelussa. Asiantuntijoiden mukaan puuntuotanto Suomen pohjoisimmilla alueilla ei tuota kovinkaan suurta tuloa.

Metsähallituksen tulee lain (234/2016) mukaan harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisten velvoitteiden puitteissa. Yhteiskunnallisista velvoitteista säädetään tarkemmin 6 §:ssä, missä todetaan poronhoidon osalta: ”Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen (...) poronhoitolaissa (848/1990) tarkoitettulla poronhoitoalueella siten, että poronhoitolaissa säädetyt velvoitteet täytetään.” Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Vakiintuneen tulkinnan mukaisesti kulttuurina pidetään myös saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, mukaan lukien poronhoito. Metsähallituslain 6 §:ssä säädetään myös, että Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan.

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikimuistoinen nautintaoikeus, joka on suoraan poronhoitolailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990, 3 §). Vapaa laidunnusoikeus on poronhoidon olemassaolon ja kannattavuuden edellytys. Poronhoitolain 2 §:n mukaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella, 20 pohjoisimman paliskunnan alueella, valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Poronhoitolain 53 §:n mukaan

viranomaisen on neuvoteltava asianosaisen paliskunnan kanssa suunniteltaessa poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä valtion mailla. Velvoite koskee koko poronhoitoaluetta.

Poronhoitolain asettamien velvoitteita poronhoitoalueella on huomioitu ja pyritty toteuttamaan Metsähallituksen ja Paliskuntain yhdistyksen välisillä sopimuksilla neuvottelumenettelyistä sekä Metsähallituksen toiminnan ja poronhoidon yhteensovittamisesta. Sopimus on uusittu vuoden 2021 alussa. Yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset ovat moninaiset. Käytännössä yhteensovittamista tehdään Metsähallituksen ja paliskuntien välisissä neuvotteluissa vuosittain sekä lisäksi jatkuvalla yhteydenpidolla alueellisten toimijoiden kesken. Yhteensovittamistyötä (hakkuut ja maanmuokkaukset, maan myynnit, vuokrasopimukset, HKS jne.) tekevät paikallistasolla käytännössä Metsätalous oy:n ja Luontopalveluiden suunnittelijat sekä esimiehet. Lisäksi suurimmalla osalla saamelaisten kotiseutualueen paliskunnista on oma voimassa oleva toimintasopimus Metsähallituksen kanssa. Lisäksi saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien kanssa on solmittu sopimuksia tärkeimpien laidunalueiden säilyttämisestä 20 vuoden ajan metsätaloustoimien ulkopuolella.

Metsätalouden vaikutukset poronhoitoon

Vapaa laidunnusoikeus ja laajat yhtenäiset laidunalueet ovat poronhoidon perusta. Poro tarvitsee erilaisia laidunalueita vuotuisen laidunkiertonsa eri vaiheissa. Etenkin varttuneet ja vanhat metsät ovat poronhoidolle elintärkeitä. Metsien uudistushakkuut, maanmuokkaus ja niitä seuraavat metsien rakenteelliset muutokset heikentävät erityisesti porojen talvilaitumia, koska poronhoidon kannalta yhtenäiset varttuneet ja vanhat mänty- ja kuusimetsät ovat parhaita jäkälä- ja luppolaitumia. Varttuneiden ja vanhojen metsien määrät ovat viimeisten vuosikymmenien saatossa voimakkaasti vähentyneet metsänhakkuiden seurauksena. Ne ovat korvautuneet taimikoilla ja nuorilla kasvatusmetsillä. Nuorissa metsissä puolestaan on akuutti tarve taimikonhoidoille ja ensiharvennuksille, mutta ne tuottavat vain vähän tai eivät lainkaan rahaa, joten ne on jätetty huonolle hoidolle. Tämän seurauksena ne eivät kasva tai järeydy olettettua vauhtia eivätkä myöskään ole porolaitumina hyviä, sillä jäkälä ja muu poron ravintokasvillisuus ei pääse uusiutumaan ylitieissä metsissä.

Myös viimeaikaiset tutkimustulokset tukevat edellä esittämäämme. Luonnonvarakeskus (esim. Kumpula ym. 2019) on todennut, että suojelualueiden ulkopuolella olevalla noin kahdella kolmanneksella poronhoitoalueen pinta-alasta (poronhoitoalueen etelä- ja keskiosa sekä osittain myös pohjoisosa) metsätalous on vähentänyt ja pirstonut vanhojen metsien jäkälä- ja luppolaitumia sekä muuttanut laajasti (noin kolmasosa poronhoitoalueen pinta-alasta) metsien rakennetta heikentäen laidunmetsien laatua porojen talvilaitumina. Laajassa eri tutkimuksia käsittelevässä yhteenvedossa (Kumpula ym. 2020) annettiin sen vuoksi seuraavat toimenpidesuosituksukset metsätalouden aiheuttamien vaikutusten vähentämiseksi (korostukset lausunnon antajan omia):

”9. Poronhoidon huomioiminen metsätalouden toiminnassa: Metsätalouden osalta suojelualueiden ulkopuolella olevien, poronhoidolle tärkeiden luonnontilaisten **vanhojen metsien jäkälä- ja luppolaidunalueiden säästäminen tai varovainen käsittely säästäisi poronhoidolle tärkeitä talvilaidunalueita**. Laidunmetsiin soveltuvien, metsän peitteisyyttä, monipuolista ikärakennetta, kerroksellisuutta ja mosaiikkimaisuutta ylläpitävien **jatkuvan kasvatuksen metsänkäsittelymenetelmien kehittäminen ja laajempi käyttöönnotto toisi laaja-alaisempia hyötyjä poronhoidolle pidemmällä aikavälillä**. Talousmetsissä tulisi myös kiinnittää huomiota hakkuutähteiden ja liian tiheiden taimikoiden porotaloudelle aiheuttamiin haittoihin sekä pyrkiä mm. harvennuksilla ja hakkuutähteiden keruulla vähentämään niitä.

10. Neuvottelu-, tiedonsiirto ja vuorovaikutusjärjestelmien kehittäminen metsätalouden suunnittelussa: Metsätalouden ja porotalouden välisiä neuvottelu-, vuorovaikutus-, tiedotus- ja tiedonsiirtojärjestelmiä tulisi pyrkiä kehittämään. Mm. tiedonsiirto ja palautteenantomahdollisuus niin metsänkäsittelysuunnitelmista kuin poronhoidon alueista ja toiminnasta nopeutuisi ja helpottuisi entisestään paikkatietopohjaisten järjestelmien sekä niihin luotujen aineistojen ja työkalujen avulla. Mm. leimikoiden suunnitelmista tulisi hyvissä ajoin lähettää tiedot paliskuntaan, jotta se voi antaa palautetta kyseisestä kohteesta ja jotta hakkuita voidaan suunnitella yhdessä. **Erityisellä poronhoitoalueella hakkuu- ja maanmuokkaustavat – tai maanmuokkauksesta pidätyminen – tulee valita siten, että ne tukevat parhaalla mahdollisella tavalla poronhoidon tavoitteita.”**

Toimenpiteet poronhoidon huomioon ottamiseksi metsätaloudessa

Poronhoito on otettava entistä paremmin huomioon metsänhakkuu- ja maanmuokkaustapoja valittaessa. Kansalaisaloitteessakin esitettyjen peitteisyyttä ylläpitävien metsänuudistamistoimenpiteiden (käytön) tulisi olla tulevaisuudessa velvoitteita poronhoitoalueella. Poronhoitoalueella metsiä tulee hoitaa pitkäjänteisemmin lyhyen hakkuukierron ja nopean voiton maksimoinnin sijaan. Peitteisyyttä ylläpitävät metsänuudistamistoimenpiteet auttavat porolaitumien säilyttämisessä, kun maanpintaa ei tarvitse muokata hakkuun jälkeen. Myös kevättalvella ja vaikeina lumitalvina (kuten talvi 2019–2020) elintärkeän lupon merkitys poronhoidolle korostuu, ja lupon siirtyminen seuraaviin puusukupolviin helpottuu, kun alueelle jätetään reilusti puita hakkuiden jälkeen. Keveimpien mahdollisten maanmuokkausmenetelmien käyttäminen niin ikään säästää laidunkasvillisuutta. Maanmuokkausta vaativalla hakkuualueellakin olisi syytä seurata taimikon kehittymistä metsälain mahdollistama enimmäisaika, jotta turhilta maata rikkovilta muokkauksilta vältyttäisiin.

Kannatamme kansalaisaloitteen esitystä, että tärkeimmät talvilaidunalueet on jatkuvapeitteisessä metsätaloudessakin siirrettävä metsätalouden ulkopuolelle. Käsitelty metsä ei koskaan enää palaa porolaitumeksi, joka se oli ennen hakkuuta, siksi tärkeimmistä talvilaidunalueiden hakkuista tulisi luopua kokonaan. Mikäli varttuneita tai vanhojen metsiä hakataan, tulee niiden kiertoaikaa ehdottomasti pidentää. Metsätaloudelta tähän asti säästyneet luonnontilaiset tai sen kaltaiset vanhat metsät tulisi jättää kokonaan metsätalouden toimenpiteiden ulkopuolelle. Niiden arvo porolaitumina, virkistyskäytössä, hiilinieluinä ja luonnon monimuotoisuuden turvaajana on kokonaiskuvassa puunmyyntituloja korkeampi.

Tärkeimmillä porolaidunalueilla hakkuutähteet tulee koota kokonaan pois tai läjittää ajourille, sillä ne peittävät merkittävästi maa-alaa (RKTL:n raportin mukaan jopa 16–39 %) ja laidunkasvillisuutta. Poronhoitoalueella hakkuut tulee kohdentaa nuorten metsien harvennuksiin, sillä alueella on muodostunut harvennusvelan kautta paljon ylitieheitä taimikoita ja nuoria metsiä. Oikea-aikaisella harventamisella varmistetaan, että valo pääsee pohjakerrokseen saakka, jolloin jäkälillä ja muullakin kenttä- ja pohjakerroksen kasvillisuudella on mahdollisuus toipua metsänuudistamisen aiheuttamasta tuhoutumisesta ja kasvillisuuden muutoksista.

Valtion tuloutustavoitteet Metsähallitukselle ovat olleet kohtuuttomia, ja ne ovat johtaneet ylisuuriin hakkuumääriin. Suuret hakkuumäärät vaikuttavat suoraan poronhoitoon koko poronhoitoalueella. Tuloutustavoitteita pitäisi laskea pysyvästi, jotta metsätalouden toimenpiteistä kärsineet porolaitumet lähetsivät palautumaan. Samalla olemassa olevat taimikonhoitotyöryhät tulisi hoitaa nopeasti kuntoon. Kemiin suunniteltu uusi biotuotetehdas tulee lisäämään puun tarvetta ja tämä aiheuttaa paineita hakkuiden lisäämiselle myös poronhoitoalueella. Uuden biotuotetehtaan on määrä valmistua vuoden 2023 loppupuolella. Valtion tulee turvata poronhoidon toimintaedellytykset tuloutustavoitetta määriteltäessä. Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että metsätalouden tulos merkitsee poronhoidolle pitkäkestoisia taloudellisia tappioita samassa suhteessa.

Metsiin liittyy myös ilmastonmuutos- ja hiilikysymyksiä. On arvioitu, että ilmastonmuutoksen myötä metsiin sisältyvät tuuli-, hyönteis-, sekä tautiriskit tulevat kasvamaan. Monimuotoinen metsä, jossa on eri puulajeja sekä eri ikäisiä ja kokoisia puita, tulevat kestävämmän näitä haasteet paremmin ja pienemmällä tuhoilla. Avohakkuu pienentää huomattavasti hiilivarastoa niin puustossa kuin maaperässäkin. Varttuneen tai vanhan metsän avohakkuu pienentää kerralla hiilivarastoa ja maaperä jatkaa hiilen luovuttamista vuosikymmeniä ennen uuden metsän kasvuston muuttumista hiilinieluksi.

Lopuksi

Lakialoite avohakkuiden lopettamisesta valtion metsätalousmailla on tarpeellinen, hyvä ja luonnonmonimuotoisuuden, ympäristön tilan, paikallisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, sekä saamelaiskulttuurin turvaamisen paremman huomioon ottamisen kannalta tärkeä aloite. Näillä perusteilla puollamme aloitetta.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet:

Kumpula, J., Siitari, J., Siitari, S., Kurkilahti, M., Heikkinen, J. & Oinonen, K. (2019). Poronhoitoalueen talvilaitumet vuosien 2016–2018 laiduninventoinnissa – Talvilaidunten tilan muutokset ja muutosten syyt. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 33/2019, Luonnonvarakeskus ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki 2019. 86 s.

Kumpula, J. & Siitari, S. (Toim.) 2020. Kestävä biotalous porolaitumilla -hankkeen osaraportit, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 29/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 98 s.

ma/mba/ao